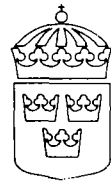

Konstitutionsutskottets betänkande

1986/87:12

om kollektivanslutningsfrågan

KU
1986/87:12

Sammanfattning

Utskottet behandlar i betänkandet tre under den allmänna motionstiden 1986 väckta motioner i vilka hemställs om lagstiftning mot kollektivanslutning till politiskt parti.

Utskottet avstyrker motionerna. I en reservation (m, fp, c) hemställs att riksdagen skall anta en lag om formerna för anslutning till politiskt parti. Till betänkandet har fogats ett särskilt yttrande (vpk).

Motionsyrkanden

1985/86:K206 av Gullan Lindblad (m) och Sten Andersson i Malmö (m), vari yrkas att riksdagen beslutar att i lag förbjuda kollektivanslutning till politiskt parti.

1985/86:K212 av Karin Söder (c), Bengt Westerberg (fp) och Ulf Adelsohn (m), vari yrkas att riksdagen antar ett i motionen framlagt förslag till lag om formerna för anslutning till politiskt parti av följande innehåll.

Enskild person får antas som medlem i politisk sammanslutning endast om han genom egen ansökan gett till känna att han önskar inträda i sammanslutningen. Antas någon som medlem utan sådan ansökan, saknar det rättsverkan.

1985/86:K216 av Hans Nyhage (m) och Arne Svensson (m), vari yrkas att riksdagen beträffande kollektivanslutningen till politiskt parti beslutar om lag i enlighet med vad som angetts i motionen.

Frågans tidigare behandling

Frågan om kollektivanslutning till politiskt parti har vid flera tillfällen behandlats av riksdagen, bl. a. i samband med beslutet rörande 1974 års författning. Grundlagberedningens majoritet tog avstånd från tanken att i grundlagen införa förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti. Samma ståndpunkt intogs i grundlagspropositionen samt av konstitutionsutskottets majoritet (KU 1973:26). I en reservation (m) föreslogs ett grundlagsstadgande om förbud mot kollektivanslutning. I en annan reservation (c, fp) förordades ett uttalande av riksdagen av innebörd att kollektivanslutning inte borde förekomma men att frågan inte i första hand borde lösas genom

lagstiftning utan genom åtgärder från partiernas sida i form av opinionsbildning mot kollektivanslutning. Riksdagen biföll sistnämnda reservation.

Även vid 1974 års riksdag bifölls ett motionsyrkande av motsvarande innebörd (KU 1974:54).

Fri- och rättighetsutredningen som presenterade sitt betänkande hösten 1975 (SOU 1975:75) föreslog inte något grundlagsförbud mot kollektivanslutning. I en reservation (m) yrkades på en sådan bestämmelse medan i en annan reservation (c, fp) gavs uttryck för samma uppfattning som riksdagen tidigare ställt sig bakom.

I propositionen om fri- och rättigheter i grundlag (1975/76:209) intog den dåvarande regeringen samma ståndpunkt som fri- och rättighetsutredningen i kollektivanslutningsfrågan. Konstitutionsutskottet (KU 1975/76:56) anslöt sig till propositionen i denna del. Även i detta sammanhang förelåg en reservation (c, fp) av samma innebörd som tidigare, nämligen att frågan borde lösas i första hand genom åtgärder från de politiska partiernas sida. Denna reservation bifölls av riksdagen. I en annan reservation (m) hade yrkats lagstiftning mot kollektivanslutning.

Konstitutionsutskottet behandlade våren 1977 en motion (m) i vilken begärdes lagstiftningsåtgärder om förbud mot kollektivanslutning. Utskottsmajoriteten (KU 1976/77:27) erinrade i sitt yttrande över motionen om att riksdagen åren 1973, 1974 och 1976 ställt sig bakom uttalanden av innebörd att kollektivanslutning till politiskt parti inte borde förekomma men att frågan inte i första hand borde lösas genom lagstiftning utan genom åtgärder från partiernas sida. Vidare framhölls att den debatt om kollektivanslutningens berättigande som på senare tid förekommit, bl. a. inom det socialdemokratiska partiet och den fackliga rörelsen, gjorde att utskottet hyste starka förhoppningar att frågan kunde komma att lösas inom en nära framtid. Utskottet avstyrkte därför motionens yrkande om lagstiftningsåtgärder.

I en reservation (s) anfördes bl. a. att det måste tillkomma fackliga organisationer att fatta beslut i egna angelägenheter.

I ett särskilt yttrande (m) uttalades att om kollektivanslutningssystemet inte bringades att upphöra inom en nära framtid borde frågan lösas genom lagstiftning.

Riksdagen biföll utskottsmajoritetens uttalande.

I det år 1978 framlagda betänkandet av rättighetsskyddsutredningen (SOU 1978:34) berördes inte frågan om kollektivanslutning till politiskt parti.

Konstitutionsutskottet har fr. o. m. 1978 och t. o. m. 1983 årligen avlämnat betänkande med anledning av motioner rörande kollektivanslutningsfrågan (KU 1978/79:11, 1979/80:10, 1980/81:3, 1981/82:10, 1982/83:9 och 1983/84:8). Utskottsmajoriteten, bestående av de socialdemokratiska ledamöterna, har därvid avstyrkt motionerna med hänvisning till att det måste ankomma på de fackliga organisationerna att själva fatta beslut i sina egna angelägenheter. Åren 1978–1981 har riksdagen dock bifallit ett uttalande av samma innebörd som det vilket riksdagsmajoriteten ställde sig bakom vid 1976/77 års riksmöte. Åren 1982 och 1983 har riksdagen däremot ställt sig bakom utskottsmajoritetens yttrande.

Vid behandlingen av frågan år 1983 framhölls i en gemensam reservation (m, c, fp) som uppenbart att en lagreglering syftande till förbud mot

kollektivanslutning måste genomföras skyndsamt. I en annan reservation (vpk) hemställdes att riksdagen skulle göra ett uttalande mot kollektivanslutning.

Under hösten 1984 behandlade utskottet ett antal motioner i vilka hemställdes om lagstiftning mot kollektivanslutning till politiskt parti. I en av motionerna, 1983/84:335 (c), fanns intaget ett förslag till lag om formerna för anslutning till politiskt parti. Anslutning till politiskt parti på annat sätt än genom personlig anmälan från den som önskar inträda i partiet skulle enligt förslaget sakna rättsverkan. Lagförslaget i motionen remitterades av utskottet till lagrådet i samband med viss ytterligare remissbehandling av samma motion och några andra motioner om kollektivanslutningen och rörande förhållandet mellan enskilda och organisationer.

Lagrådet granskade hur det motionsvägen väckta lagförslaget förhöll sig bl. a. till regeringsformens regler om föreningsfriheten och om den föreslagna lagen fått en sådan utformning att syftet med den kunde antas bli tillgodosett. Lagrådet hade från dessa utgångspunkter inte något att erinra mot lagförslaget.

Efter avslutad remissbehandling avgav konstitutionsutskottet betänkande i mars 1985 (KU 1984/85:30). Utskottets socialdemokratiska ledamöter vidhöll den ståndpunkt som intagits vid tidigare utskottsbehandling och detta blev även riksdagens beslut. I ärendet förelåg en reservation (m, c, fp) i vilken yrkades att riksdagen skulle anta det av lagrådet granskade lagförslaget samt en reservation (vpk) med ett uttalande mot kollektivanslutning till politiskt parti.

Kollektivanslutningsfrågan behandlades i riksdagen senast vid frågestunden den 23 oktober 1986 (riksdagens protokoll 1986/87:14 s. 76). Av justitieministerns svar på de frågor som då behandlades framgick bl. a. att regeringen inte hade för avsikt att lägga fram något förslag i kollektivanslutningsfrågan.

Utfrågning

Partisekreterare Bo Toresson har i samband med beredningen av detta ärende inför utskottet lämnat viss information om bl. a. ett beslut rörande kollektivanslutningen som nyligen fattats av partistyrelsen i det socialdemokratiska partiet. En uppteckning av utfrågningen fogas till detta betänkande som *bilaga*.

Utskottet

Utskottet behandlar i detta betänkande tre under den allmänna motionstiden 1986 väckta motioner i vilka hemställs om lagstiftning mot kollektivanslutning till politiskt parti.

En av motionerna, 1985/86:K212, innehåller ett lagförslag som i samband med tidigare riksdagsbehandling granskats av lagrådet. Motionen har väckts av Karin Söder (c), Bengt Westerberg (fp) och Ulf Adelsöhn (m). Också i motion 1985/86:K216 av Hans Nyhage (m) hänvisas till det tidigare av

lagrådet granskade förslaget. Enligt motion 1985/86:K206 av Gullan Lindblad (m) och Sten Andersson i Malmö (m) bör det ankomma på vederbörande utskott att utforma erforderlig lagtext.

Kravet att riksdagen skall anta en lag mot kollektivanslutning till politiskt parti omfattas numera av samtliga tre borgerliga partier i riksdagen. Tidigare under en följd av år har två av dessa partier förordat att riksdagen skall ställa sig bakom ett kritiskt uttalande mot kollektivanslutningen. Yrkanden av samma slag som det sistnämnda har väckts också av vänsterpartiet kommunisterna. Vid ett antal tillfällen fram t. o. m. år 1981 har yrkanden om sådana kritiska riksdagsuttalanden vunnit bifall vid omröstning i kammaren.

Partisekreterare Bo Toresson har vid beredningen av detta ärende inför utskottet redovisat det arbete med att finna nya former för samarbetet mellan den fackliga rörelsen och socialdemokratien som pågått sedan flera år tillbaka. Det har genomförts en försöksverksamhet med nya samarbetsformer. Till partikongressen i september 1987 kommer den socialdemokratiska partistyrrelsen att enhälligt lägga fram ett förslag om en ändring i det socialdemokratiska partiets stadgar så att medlemskap i partiet endast kan grundas på enskild anslutning och att en övergång till enskild anslutning skall vara genomförd senast den 31 december 1990.

Med anledning av vad som framkommit vid den utfrågning utskottet haft i ärendet får utskottet konstatera att förslag om avskaffande av kollektivanslutningen till det socialdemokratiska partiet nu framlagts och att anledning saknas att stifta lag i ärendet. En lagstiftning som den föreslagna leder enligt utskottets mening till negativa verkningar på det föreningsrättsliga området. Mot bakgrund av dessa förhållanden avstyrker utskottet motionerna.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionerna 1985/86:K206, K212 och K216.

Stockholm den 27 november 1986

På konstitutionsutskottets vägnar

Olle Svensson

Närvarande: Olle Svensson (s), Anders Björck (m), Wivi-Anne Cederqvist (s), Kurt Ove Johansson (s), Bertil Fiskesjö (c), Sture Thun (s), Hans Nyhage (m), Anita Modin (s), Sören Lekberg* (s), Börje Stensson (fp), Gunnar Biörck i Värmdö (m), Torgny Larsson (s), Bengt Kindbom (c), Nils Berndtson (vpk) och Margitta Edgren (fp).

*Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

Anders Björck (m), Bertil Fiskesjö (c), Hans Nyhage (m), Börje Stensson (fp), Gunnar Biörck i Värmdö (m), Bengt Kindbom (c) och Margitta Edgren (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 4 som börjar med "Kravet att" och slutar med "utskottet motionerna" bort ha följande lydelse:

Det är ett grundläggande krav i ett demokratiskt samhälle att varje människa skall ha rätt att bilda sig en egen uppfattning i politiska frågor. Den enskilde skall utan att behöva uppge det för andra kunna bestämma vilket politiskt parti som skall få hans röst i de allmänna valen. Att tillhöra eller stå utanför ett politiskt parti måste få avgöras av den enskilde genom ett helt fritt personligt ställningstagande.

Det socialdemokratiska partiet har under en lång tid tillämpat en ordning enligt vilken partiet som medlemmar antecknar personer som inte själva uttryckt en vilja att vara partimedlemmar. Flertalet av det socialdemokratiska partiets medlemmar är på detta sätt kollektivt anslutna. För dem som nås av information om att de blivit medlemmar finns en möjlighet att reservera sig och därmed undgå medlemskapet. En reservation innebär dock en uppenbar risk för att den som reserverar sig därigenom tvingas röja sin politiska uppfattning. Såväl anslutningsformen som reservationsrätten är djupt kränkande för den som drabbas av ett beslut om kollektiv anslutning.

Riksdagen har tidigare under en lång följd av år uttalat sitt ogillande av kollektivanslutningen. Bakom dessa uttalanden har legat ett krav och en förhoppning om att kollektivanslutningen skulle bringas att upphöra genom en självsanering inom det socialdemokratiska partiet.

De tidigare riksdagsuttalandena har emellertid inte medfört någon i sak betydelsefull förändring. Lagstiftning har därför kommit att framstå som den enda framkomliga vägen.

Partisekreterare Bo Toresson har under utskottets beredning av detta ärende lämnat viss information om en inom det socialdemokratiska partiet pågående diskussion om kollektivanslutningen. Bl. a. har partisekreteraren uppgivit att partistyrelsen i slutet av oktober i år fattat beslut om att lägga fram ett förslag i frågan till nästa partikongress i september 1987. Förslaget går ut på en övergång helt och hållet till ett individuellt medlemskap.

Självfallet finns det inte några garantier för att partikongressen nästa år kommer att biträda partistyrelsens förslag. Dessutom innebär partistyrelsens förslag att en övergång till enskild anslutning skall ske under flera år. Kollektivanslutna medlemmar kan finnas kvar i partiet till år 1991. En lagstiftning mot kollektivanslutning till politiskt parti är enligt utskottets mening således ofrånkomlig. Även om kollektivanslutningen inom det socialdemokratiska partiet skulle komma att upphöra om några år är en lagstiftning motiverad också för att förhindra att samma företeelse återkommer i framtiden. Att en lagstiftning med den föreslagna utformningen inte kränker regeringsformens regler om föreningsfrihet har klarlagts i samband med tidigare lagrådsgranskning.

Utskottet förordar att riksdagen med tillstyrkande av det i motionerna framställda kravet om lagstiftning mot kollektivanslutning till politiskt parti antar det i motion 1985/86:K212 framlagda lagförslaget, dock med den ändringen av lagen bör träda i kraft den 1 januari 1987.

dels att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

att riksdagen med bifall till motionerna 1985/86:K206, K212 och K216 antar följande

Härigenom föreskrivs följande.

Enskild person får antas som medlem i politisk sammanslutning endast om han genom egen ansökan gett till känna att han önskar inträda i sammanslutningen. Antas någon som medlem utan sådan ansökan, saknar det rättsverkan.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987.

Särskilt yttrande

Nils Berndtson (vpk) anför:

Systemet med kollektivanslutning av fackföreningsmedlemmar till det socialdemokratiska partiet uppstod i arbetarrörelsens början som ett uttryck för samhörighet mellan rörelsens fackliga och politiska grenar. Kollektivanslutningen har dock ständigt stått till debatt inom arbetarrörelsen. Däremot har det inte varit några delade meningar om vikten av samverkan mellan fackföreningsrörelse och politiska partier.

Kollektivanslutningen tillkom genom beslut inom arbetarrörelsen och det är naturligt att den avskaffas av arbetarrörelsen själv.

Den socialdemokratiska partistyrelsens förslag till nästa års partikongress att avskaffa kollektivanslutningen och att medlemskap i partiet endast skall grundas på enskild anslutning svarar mot allt starkare stämningar inom arbetarrörelsen.

Förslaget svarar också mot riksdagens upprepade uttalanden om att frågan om kollektivanslutning till politiskt parti inte i första hand bör lösas genom lagstiftning utan genom åtgärder från partiernas egen sida.

Att borgerliga partier, som länge i likhet med vpk intog en kritisk hållning till lagstiftning, i det nya läge som nu uppstått fortfarande kräver lagstiftning är anmärkningsvärt.

Utfrågning med partisekreterare Bo Toresson den 18 november 1986 angående kollektivanslutning till politiskt parti

KU 1986/87:12
Bilaga

Olle Svensson: På utskottets vägnar hälsar jag partisekreterare Bo Toresson välkommen.

Det föreligger ett antal motioner i kollektivanslutningsfrågan. Vi har vid olika tillfällen haft besök av partisekreterare i det socialdemokratiska partiet. Avsikten i dag är att vi skall få information om den kontinuerliga process som pågår inom det socialdemokratiska partiet i denna fråga som berör facklig-politisk samverkan med särskild tonvikt på kollektivanslutning.

Jag vill först fråga om du kan ge oss senaste nytt på den punkten.

Bo Toresson: Jag har haft möjlighet förut att i utskottet lämna en redögörelse för den process som har pågått inom socialdemokratiska partiet, men jag skall mycket kort rekapitulera den.

1978 års partikongress beslöt att inleda en verksamhet med att försöka finna nya former för samarbetet mellan den fackliga rörelsen och socialdemokratin. Det ledde till att man startade en försöksverksamhet med nya former som byggde på individuellt medlemskap. Denna verksamhet pågick fram till 1984, då partikongressen fattade beslut om att skapa utrymme för nya samarbetsformer som bygger på ett individuellt medlemskap. Det arbetet har pågått sedan dess, men inte bara som en försöksverksamhet, utan man har rent praktiskt skapat samarbetsformer som bygger på det individuella medlemskapet.

Som vi alla känner till har den diskussionen pågått vidare, och partistyrelsen fattade ett beslut den 29–30 oktober om att lägga fram ett förslag inför vår nästa partikongress, som äger rum i september nästa år, om att helt och hållet gå över till ett individuellt medlemskap.

Det är en mycket omfattande process som vi ger oss in på. Vi har i dag 284 socialdemokratiska grundorganisationer – arbetarkommuner – en i varje primärkommun. De är olika organiserade. På en del håll har man representantskap, på andra håll har man vanliga medlemsmöten på primärkommunnivå. Formerna för samarbete mellan grundorganisationerna och fackföreningarna är praktiskt taget lika många som fackförbunden. Det har sin förklaring i att den fackliga rörelsen inom LO har olika organisationsstruktur, alltifrån – för att nämna ett par exempel – Pappersindustriarbetareförbundet, där man tillämpar principen ”en arbetsplats – en facklig avdelning”, till Byggnadsarbetareförbundet, som saknar fasta arbetsplatser och har geografiskt större avdelningar.

Det är många organisationer som skall fatta beslut. Jag har ingen uppgift om hur många det är fråga om, men det torde vara ca 2 000 fackliga grundorganisationer – beroende på på vilken nivå besluten fattas – som skall inleda en process som skall leda till ett ställningstagande till vilken kontaktyta som skall finnas mellan å ena sidan dessa tusentals grundorganisationer och å andra sidan de 284 arbetarkommunerna. Därför har vi ansett det nödvändigt att den processen får pågå i några år. Eftersom vi har treåriga kongressperioder har vi ansett det rimligt att vi använder nästkommande kongressperiod

till att genomföra denna enormt omfattande organisationsförändring. Det innebär, om kongressen nästa år beslutar om en stadgeändring om övergång till individuellt medlemskap, att den skall vara definitivt genomförd vid utgången av 1990, och vid den tidpunkten skall man helt och hållet ha gått över till ett individuellt medlemskap.

Bertil Fiskesjö: Bo Toresson säger att kongressen *skall* fatta ett sådant beslut, men det förekommer inte så sällan att kongressen beslutar på annat sätt än vad partistyrelsen föreslår. Vilken garanti finns det för att kongressen verkligen beslutar om att kollektivanslutningen skall upphöra?

Det har framgått av Aftonbladet, som man skall läsa om sanningen skall fram, som det sägs, att partistyrelsen inte var enig och att flera prominenta ledamöter av partistyrelsen – i hemlighet, enligt Aftonbladet – reserverade sig mot beslutet. Det innebär att det även i partistyrelsen finns opposition emot beslutet. Därför vill jag fråga hur det står till med enigheten i den här frågan inom partistyrelsen.

Bo Toresson säger att det är ett enormt omfattande arbete och att processen måste pågå några år. Det har jag svårt att förstå. Det är ju en enkel handling att konstatera att partiet inte skall ha några kollektivanslutna medlemmar och att de som vill vara med måste ansöka om personligt medlemskap. Det är såvitt jag förstår ingen komplicerad process och inget omfattande arbete som behöver pågå fram till 1990, som det sades. Det skulle alltså ta fyra år att genomföra vad som enligt min mening skulle kunna genomföras på fjorton dagar. Vad är det i denna process som är så enormt arbetskrävande?

Bo Toresson: Jag kan naturligtvis inte här i utskottet ge någon garanti för att kongressen kommer att fatta ett sådant beslut, men eftersom partistyrelsen var enig i sitt beslut och jag har kunnat avläsa reaktionerna under några veckor inte bara inom partiorganisationen utan också bland fackförbunden, vågar jag på goda grunder anta att partikongressen kommer att följa partistyrelsens förslag. Dessutom arbetar vi för fullt med att också försöka förankra partistyrelsens beslut.

Jag får väl också svara på den andra frågan, om formaliteterna inom partistyrelsen. Partistyrelsens beslut var enhälligt. De som har åberopats i detta sammanhang – av vilka inte alla är ordinarie ledamöter – antecknade till protokollet att de hade en annan mening, men de reserverade sig inte mot beslutet.

Den tredje frågan har med hela vårt partis struktur och organisation att göra. Det är klart att man kunde avskaffa kollektivanslutningen över en natt, men det skulle innebära att hela vår organisationsstruktur slås sönder. Jag nämnde att vi inom ett stort antal arbetarkommuner – närmare bestämt ett åttiotal – har representantskap. Hela den organisationen skulle slås sönder med en gång, och man fick bygga upp organisationen från grunden. Vi har inte ansett att det är rimligt att göra på det sättet.

Det samarbete som har utvecklats under den här långa perioden innebär vidare att vår nomineringsprocess bygger på att våra fackliga utskott har stadgefäst nomineringsrätt, så det blir ett ingrepp också på den punkten. Om vi nu har bestämt oss för att inleda denna process, menar vi att det bör kunna

ske utan att man bryter sönder hela den interna partidemokratien och partiorganisationen.

Hans Nyhage: För två år sedan försvarade Bo Toresson kollektivanslutningen som höjden av rättfärdighet, men nu har Bo Toresson ändrat uppfattning och anser att medlemskapet i socialdemokratiska partiet skall vara individuellt. Varför kan icke samarbetet mellan parti och fack vara lika bra om medlemskapet är individuellt som om det förekommer kollektivanslutning?

På LO-kongressen var det 23 talare som uttalade sig i frågan, och 22 av dem ansåg att man skulle slå vakt om kollektivanslutningen. Mot den bakgrunden upprepar jag frågan, vad som händer om SAP-kongressen kommer att ha en annan uppfattning.

Börje Stenstrom: Om socialdemokratien nu kommer att avskaffa kollektivanslutningen fullt ut, vilken nackdel innebär det då att det också kommer till uttryck i en lag? Då konfirmeras ju bara kongressens beslut, och man undanröjer risken för att någonting sådant skall hända i framtiden.

Vid utfrågningen 1984 sade Bo Toresson att om en lag kom till, skulle socialdemokraterna på allt sätt försöka undanröja den lagstiftningen. Gäller detta uttalande fortfarande, om ni nu själva avskaffar kollektivanslutningen?

De beskrivningar vi har fått höra om partiorganisationens uppbyggnad och stora beroende av kollektivanslutningen skulle jag vilja kommentera så, att det för en oinitierad är överraskande att upptäcka hur beroende av kollektivanslutning partiorganisationen är. Detta understryker, tycker jag, att det verkligen är viktigt att vi får en lag som motverkar kollektivanslutning.

Bo Toresson: På Hans Nyhages första fråga skulle jag vilja svara att det väl är föga överraskande att en tjänsteman i socialdemokratiska partiet i den situation som jag sitter i har till uppgift att företräda de beslut som partikongressen har fattat. Så länge vi har ett kongressbeslut om kollektivanslutning är det min uppgift att försvara den. Nu har partistyrelsen tagit ställning för individuellt medlemskap, och jag ser det som min uppgift att företräda det beslutet utan att för den skull föregripa partikongressen nästa år.

Hans Nyhages andra fråga gällde varför inte samarbetet mellan parti och fack kan fungera lika bra om man har individuell anslutning utan att man behöver ha en treårig övergångsperiod. I mitt svar på den förra frågan försökte jag klargöra det. Vi är på väg över till ett individuellt medlemskap. Hela vår organisation är uppbyggd på att vi har ett stort antal kollektivt anslutna enheter. Med tanke på det direkta samarbetet och nomineringsprocessen måste vi göra om vår organisation så att den är anpassad till det individuella medlemskapet. Vi har bedömt att vi klarar av det under en treårsperiod.

Det är inte min uppgift vare sig att betygsätta diskussionen vid LO-kongressen eller att ha några närmare synpunkter på den. Jag vill bara säga att en av de talare som deltog i diskussionen – Bertil Whinberg, Byggnadsarbetareförbundets ordförande – är tillika ledamot av partistyrelsen och har biträtt beslutet om övergång till individuellt medlemskap. Detsamma gäller Sigvard Marjasin, Kommunalarbetareförbundets ordförande. Jag har per-

sonligen talat med flera av dem som deltog i diskussionen och som godtagit partistyrelsens beslut och kommer att arbeta för det.

I frågan om lagstiftning har vi naturligtvis samma uppfattning som förut. Vi anser det som en inskränkning i föreningsfriheten om riksdagen stiftar en lag som tvingar fram en stadgeändring i en fri organisation. På den punkten har vi ingen annan uppfattning än tidigare.

Vårt parti skall naturligtvis efterleva varje lag som stiftas, men om en lagstiftning strider mot vår syn på demokrati och föreningsfrihet, förbehåller vi oss frihet att även fortsättningsvis verka för att en sådan lag upphävs.

Anders Björck: Jag skulle gärna vilja ha litet närmare information av Bo Toresson om vad som menas med individuell anslutning.

När vi hade Bo Toresson här den 20 november 1984 sade Bo Toresson bl. a.: "För det tredje – och det är det nya – har vi öppnat en möjlighet genom en ändring av partistadgarna, så att man kan ta ett beslut i den lokala fackliga organisationen om att ansluta denna till den lokala arbetarkommunen."

I stället för att kollektivansluta medlemmar skulle man alltså kunna tänka sig att kollektivansluta en avdelning. Är det någonting sådant som man nu avser med begreppet individuell anslutning?

Bo Toresson: Det är fullständigt glasklart att fr. o. m. stadgeändringen kommer samarbetet att regleras på grundval av ett individuellt medlemskap. Däremot finns begreppet organisationsanslutning kvar. Det innebär att en sektion eller klubb kan ansluta sig till det socialdemokratiska partiet. Men det har ingen praktisk betydelse förrän i den stund man har rekryterat medlemmar individuellt. Det är helt och hållet beroende på om man individuellt har rekryterat medlemmar.

Anders Björck: Det är intressant, inte minst med tanke på lagstiftningsproblematiken.

Får jag för klarhetens skull konstatera att det blir två möjligheter. Man kan bli individuellt ansluten på traditionellt sätt, förmodar jag, så att man ber om att få bli medlem och får partibok och betalar avgift. Men därutöver kommer det att finnas ett annat institut för medlemskap i det socialdemokratiska partiet, nämligen att avdelningar är anslutna. Är det korrekt uppfattat?

Bo Toresson: Jag antydde i min inledning att vi har mycket varierande organisationsstruktur. I en avdelning kan det vara praktiskt att bilda en socialdemokratisk klubb och värva medlemmar i den. På ett annat ställe är organisationen nära anknuten till en arbetsplats eller liknande. Man värvar medlemmar individuellt även där, men medlemmarna går in i partiet via sin fackliga organisation.

Anders Björck: Om man ansluter en avdelning, baseras väl det ekonomiska bidraget från avdelningen på det totala antalet medlemmar, eller kommer det att baseras på dem som ansluter sig individuellt och som annars skulle ha varit medlemmar i avdelningen?

Bo Toresson: Det är likadant där. Det ekonomiska bidraget – medlemsavgifterna – till partiet baserar sig på dem som går in individuellt.

Anders Björck: Så om en avdelning som är kollektivt ansluten vill stödja det socialdemokratiska partiet måste man normalt basera sitt bidrag på dem som individuellt har anslutit sig och inte på totalsumman av medlemmar i avdelningen?

Bo Toresson: Det är riktigt. Men dessutom vill jag påminna om att vi redan nu har det förhållandet, som har fungerat hela tiden, att fackliga avdelningar ger anslag till socialdemokratiska partiet. Det ligger vid sidan om detta.

Anders Björck: Jag har ytterligare en fråga som gäller tidtabellen. Vi har fått höra att man skulle kunna ha det nya systemet genomfört år 1990. Är det en tidtabell som är fastställd av praktiska skäl, eller finns det några möjligheter att ändra på den utan att partiorganisationen tar oöbotlig skada? Är det ett bud från partistyrelsen och sedan eventuellt partikongressen?

Bo Toresson: Eftersom jag känner till de diskussioner som redan pågår vågar jag göra en gissning att man i flertalet organisationer redan nu har påbörjat en planering i avvaktan på partikongressens beslut. Det innebär att man mycket snart efter partikongressen kan genomföra en organisationsförändring. Men också i det fallet ser det mycket olika ut på olika håll i landet. Det har framgått av tidningsartiklar, om inte annat. I Norrbotten är det en enkel process, eftersom antalet fackliga avdelningar som är kollektivanslutna är mycket litet, och där kan man genomföra ändringen mycket snabbt, medan man i Skåne har ett mycket stort antal avdelningar, och där är det ett stort organisatoriskt arbete. Vi har försökt hitta en form som är rimlig och möjlig även för de stora distrikten.

Nils Berndtson: Det är väl tredje gången som Bo Toresson gästar oss och vi samtalar om kollektivanslutning. Första gången fick du frågan, om inte tiden var mogen för ett avskaffande av kollektivanslutningen. Du svarade att man skulle invänta kongressens beslut. Andra gången fick vi reda på beslutet om olika samverkansformer, och i dag får vi veta att partistyrelsen föreslår avskaffande av kollektivanslutningen.

SAP rör sig alltså i den riktning som riksdagsuttalandena har gått i. Men ett par frågor kan vara av intresse, exempelvis hur tiden kommer att utnyttjas fram till kongressen för att man skall vinna gehör för förslaget.

Du har redovisat att ni försöker förankra förslaget. Det är i första hand en fråga för partiet, men det har ett visst intresse hur frågan förankras också i den fackliga rörelsen. Har du någon bedömning av stämningarna i fackföreningsrörelsen?

Vidare: Kommer ni att ge signaler om att ingen ytterligare kollektivanslutning bör ske i fortsättningen? Det kan också påverka frågan.

Bo Toresson: På den första punkten vill jag svara att rörelseriktningen har varit alldeles klar de senaste tio åren. Det har varit en uppbyggnadsperiod på nittio år och en förändringsperiod på sju-åtta år, och det tycker jag nog ändå är en ganska kort period om man ser i ett historiskt perspektiv.

Tiden fram till kongressen använder vi till att diskutera igenom med fackföreningsrörelsen centralt. För det ändamålet har vi tillsatt en ledningsgrupp under Stig Malm och med företrädare för ett antal fackförbund inom

LO. Det torde vara en garanti för att arbetet med förankringen bedrivs successivt och kontinuerligt fram till partikongressen.

På den tredje frågan vill jag svara att vi stöter på, om det kan förväntas nya kollektivanslutningar under perioden. Det är naturligtvis formellt fullt möjligt att så sker, men vi har redan märkt i diskussionerna ute i landet att det är föga meningsfullt att nu skapa en organisationsform som skall förändras från hösten 1987. Därför vågar jag säga med stor bestämdhet att några nya kollektivanslutningar icke förekommer.

Ingela Mårtensson: Jag skulle vilja fråga om erfarenheterna av den försöksverksamhet som du nämnde i början. Jag var inte med här förra året vid utfrågningen, men vi har fått en utskrift från utfrågningen, och där står bl. a. om en avdelning som bestämde sig för att slopa kollektivanslutningen, vilket resulterade i att 10 % anmälde sig som medlemmar i partiet. Skulle du vilja kommentera erfarenheterna av försöksverksamheten?

En annan fråga gäller dem som är medlemmar nu på grund av kollektivanslutning. Om man beslutar att det skall vara individuell anslutning, har man då kontroll i registren över vilka som är kollektivt anslutna? Kommer de som redan finns med i partiet att utgå, eller kommer de att stå kvar så att förändringen bara gäller nyanslutna?

Du talade om att en lag skulle innebära en inskränkning i föreningsrätten. Jag har hört men är inte helt säker att frågan om negativ föreningsrätt har varit uppe i Europarådet. Har du någon kommentar till det? Annars kanske Anders Björck kan redogöra för det.

Bo Toresson: Försöksverksamheten har vi bedrivit sedan 1978. Erfarenheterna är litet olika från de olika fackliga organisationerna. Vi vet från eftervalsundersökningar och annat att andelen socialdemokrater inom industrifackförbunden är omkring 70 %, och det har varit så i val efter val. I servicefackförbunden är andelen lägre, mellan 50 och 60 %. Den försöksverksamhet som bedrivs har givit ett liknande utfall, och i industrifackförbund har vi uppnått 50 procents individuell anslutning på sina håll. Men det mest vanliga är att man efter ett eller ett par år har lyckats nå upp till 30 procents individuell anslutning. På sina håll har det beroende på olika omständigheter blivit lägre än 30 %, men det är ganska vanligt att anslutningen varierar mellan 50 och 30 %. Det beror naturligtvis också på vilka insatser man gör dels från socialdemokratins sida, dels från den enskilda fackföreningens och på hur samarbetet fungerar. Det har bl. a. att göra med representationen på förtroendeposter i kommunfullmäktige, landsting och riksdag.

Om en fackförening beslutar sig för att upphöra med kollektivanslutning låt oss säga den 31 december 1987, har partiet ingen som helt tillgång till några medlemsregister, utan där börjar man från noll med en individuell medlemsvärkning på arbetsplatserna. För övrigt har vi inte tillgång till medlemsregistren, utan de finns i förbundens egna dataregister, vilket ibland har lett till en del praktiska bekymmer för oss, som vi emellertid har klarat. Vi kommer alltså inte att ha några uppgifter.

Det innebär vidare – om det var den saken som låg bakom din fråga – att i och med att man lämnar kollektivanslutningen finns inga rester kvar av den, utan man börjar helt och hållet från noll.

Jag måste erkänna att min minnesbild av och mina kunskaper om diskussioner angående den negativa föreningsrätten inte är vad de borde vara, och jag ber om överseende om jag inte ger mig in i den diskussionen. Men vår enkla filosofi är att det måste vara angeläget i ett demokratiskt land att statsmakterna inte skall behöva göra ingrepp i organisationernas stadgar och möjligheter att fritt verka. Om det stiftas en lag som undanröjer en paragraf i det socialdemokratiska partiets stadgar, uppfattar vi naturligtvis det som ett ingrepp i föreningsfriheten.

Hans Nyhage: Vi fick höra att färdriktningen har varit klar sedan cirka tio år, att partistyrelsen har tagit ställning och att kongressen skall besluta nästa år. Trots detta omfattande arbete, som då har pågått i tio eller elva år, skall det behövas ytterligare tre år. Vad är det som är så svårt att klara i samarbetet mellan fack och parti som sammanhänger med kollektivanslutning eller individuell anslutning? Vad är det i samarbetsfrågorna som kräver sådan oerhörd tid?

Bo Toresson: Vårt parti är ett ganska stort parti med många samarbetsytor. Jag vill påminna om att vi liksom de andra partierna dessutom har ungdomsförbund, kvinnoförbund och den kristna socialdemokratiska rörelsen. Under årens lopp har det växt fram representationsformer som har lett till att man har fått ett väl fungerande samarbete från plats till plats. Jag nämnde förut representantskapen. När man skall börja förändra denna organisation kommer de att påverkas mycket kraftigt. Man måste därför ha möjlighet och tid att diskutera igenom hur den nya organisationen skall se ut. Det är inte ovanligt att en arbetarkommun har 30–40 medlemsorganisationer, varav huvuddelen är fackliga – sedan finns också geografiska socialdemokratiska föreningar. Det är nödvändigt att diskutera med förening efter förening om hur det framtida samarbetet skall se ut.

Vi har i det socialdemokratiska partiet en nomineringsprocess som också har växt fram under årens lopp. Det måste naturligtvis tas upp en ny diskussion om hur nomineringsprocessen skall se ut inom partiet. Det råder motsvarande förhållanden inom alla partier. Nomineringsprocessens uppläggning varierar mellan partierna, och den måste vi också ändra under perioden. Det har växt fram traditioner som gäller motionsrätten inom partiet. Det måste man också genomlysas och se över.

Partiet som en demokratisk organisation bör gå igenom denna process helst med en förstärkt partidemokrati. Vi är icke betjänta av en partidemokrati som är slagen i spillror, och det tror jag inte att samhället i övrigt heller är. Tusentals beslut skall fattas och tusentals överväganden göras. Jag säger ånyo att det är skälet till att vi behöver ha en viss tid på oss.

Bertil Fiskesjö: Jag tog upp frågan redan inledningsvis men jag tyckte inte att svaret var tillfredsställande. När det talas om tusentals beslut verkar det som om det skulle fattas beslut i tusentals instanser, men det är ingenting som hindrar att man fattar tusen beslut på tusen ställen.

Men det var inte för att säga detta som jag begärde ordet igen, utan det gjorde jag därför att frågan om föreningsfriheten togs upp. Det har sagts att lagförslaget riktar sig mot föreningsfriheten. Så är det inte alls. Lagförslaget

riktar sig enbart mot kollektivanslutningen, dvs. inte mot partiet och inte ens mot den fackliga rörelsen.

Bo Toresson sade något om att han var emot all lagstiftning som över huvud taget begränsar organisationernas handlingsfrihet. Då vill jag för egen upplysning ställa frågan: Gäller det oavsett vad organisationerna kan ta sig för? Är det alltså fullt fritt fram för organisationer att bete sig hur som helst mot enskilda eller kanske mot samhället utan att man skulle ha moralisk rätt att ingripa lagstiftningsvägen?

Bo Toresson: Jag har förmånen att tillhöra samma statliga utredningskommitté som Bertil Fiskesjö, och vi får rika möjligheter att diskutera vad som är rimligt och lämpligt vad partierna tar sig före. Jag skall inte ge mig in på den diskussionen i detalj. Men naturligtvis får en förening inte ta sig före vad som helst. Utöver föreningsfriheten har vi en civilrättslig lagstiftning, och vi har dessutom lagar om bokföring och liknande som innebär ingrepp i föreningarnas verksamhet. Men det har rätt total politisk enighet om den lagstiftningen och hur den skall hanteras i Folkrörelsesverige. Jag har inte upplevt att det har varit något politiskt tvisteämne.

Börje Stensson: Bo Toresson talade mycket om organisationers rätt och inte så mycket om individers rätt. Har Bo Toresson ingen förståelse för enskilda människors rätt att slippa bli medlemmar i ett visst parti grundat på beslut av en grupp? Jag tycker att en god demokrat bör kunna ge oss ett klart besked på den punkten.

Bo Toresson: Svaret är ja. Vi har förståelse för den synpunkten. Det är bakgrunden till partistyrelsens beslut.

Elisabeth Fleetwood: Den här frågan har diskuterats i riksdagen under många år, eftersom kollektivanslutning har ansetts stötande. Kan man uppfatta det så att också partikongressen nu omfattar den åsikten att kollektivanslutningen är stötande och att man därför övergår till det individuella medlemskapet?

Jag tar återigen upp det som jag tog upp för två år sedan, nämligen Värmlandsfallet, som Ingela Mårtensson berörde. Då sade Bo Toresson att det var så nytt att du inte hunnit analysera det. Jag antar att du haft tid sedan dess att göra det. Man förväntade sig en 40-procentig individuell anslutning men fick bara 10, varför man återgick. Anser du att 10 procents anslutning var ett vägande skäl för att återgå till kollektiv anslutning?

Bo Toresson: Jag skall inte diskutera den senare frågan, för den blir teoretisk när partistyrelsen har fattat sitt beslut. Jag vill bara säga att det är många överväganden som görs när man diskuterar samarbetet. Ett gäller möjligheterna att få ett politiskt inflytande i det socialdemokratiska partiet. Det är ingen som helst tvekan om att fackföreningsrörelsen hela tiden har uppfattat det så, att kollektivanslutningen har varit bästa sättet att utöva inflytande i socialdemokratien. Det blir en förändring på den punkten när man får nya former.

Vi har kommit fram till att vi kan bygga det framtida samarbetet på individuell anslutning och uppnå våra syften och mål. Därför har det inte varit aktuellt för oss att föra diskussionen om huruvida kollektivanslutningen är stötande.

Olle Svensson: Får jag avslutningsvis själv ställa en fråga som ett försök att föra ärendet fram till dagens läge, där det föreligger ett förslag om lagstiftning. Det är känt att en bred opinion inom utskottet i det längsta har varit skeptisk till en lagstiftning på det här området.

Jag vill ställa frågan om det är riktigt uppfattat att om partikongressen följer det enhälliga förslaget från den socialdemokratiska partistyrelsen innebär detta att socialdemokratiska partiets stadgar ändras så att medlemskap i Sveriges socialdemokratiska arbetareparti endast kan grundas på enskild anslutning och att övergång till enskild anslutning skall vara genomförd senast den 31 december 1990. Är det innebörden om partikongressen följer partistyrelsens yttrande?

Bo Toresson: Svaret på den frågan är ja.

Olle Svensson: Därmed förklarar jag frågestunden avslutad. Jag tackar partisekreterare Bo Toresson för informationen.

